

Numer 2/2015 (14)

30 czerwca 2015

ISSN 2299-6966

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ wiejska

Aktualności

Wiedza

Opinie

Wydarzenia CDR

Prawo i podatki

Zarządzanie

Spółeczeństwo wiejskie

Otoczenie gospodarcze

Przedsiębiorczość rolna

CDR

E – biuletyn Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie

Szanowni Państwo,

Zapraszamy do zapoznania się z kolejnym numerem biuletynu „Przedsiębiorczość wiejska”.

W bieżącym numerze poruszane są następujące tematy:

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich - rola w jego kreowaniu organizacji pozarządowych na przykładzie Kół Gospodyń Wiejskich (cz.1) Jadwiga Nowakowska, CDR O/Kraków	2
Sprzedaż bezpośrednia po nowemu MAG, CDR O/Kraków	8
Odliczanie VAT od paliw do samochodów wykorzystywanych do celów "mieszanych" MAG, CDR O/Kraków	9
Dofinansowanie przedsiębiorstw z sektora MŚP MAG, CDR O/Kraków	10
Większość rozliczeń podatkowych złożymy online MAG, CDR O/Kraków	11
Doręczanie pism przez organy podatkowe Mateusz Grojec, CDR O/Kraków	12
Jakie koszty można ponosić w trakcie zawieszenia działalności gospodarczej? MAG, CDR O/Kraków	14
Składki ZUS podczas zawieszenia działalności MAG, CDR O/Kraków	15
Alternatywne źródła dochodów drobnych gospodarstw rolnych Unii Europejskiej. Łukasz Jawny, CDR O/Kraków	17

Zachęcamy wszystkich Państwa do włączenia się w pracę nad biuletynem, poprzez przygotowywanie artykułów, zgłaszanie przykładów ciekawych inicjatyw, opinii, spostrzeżeń. Artykuły te mogą prezentować wszelkie zagadnienia dotyczące przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Mogą mieć one charakter ogólny, jak i odnosić się do Państwa regionu czy też do wykonywanej przez Państwa pracy i jej rezultatów. Tymczasem życzymy milej lektury!

Redakcja

Redakcja Mateusz Grojec Łukasz Jawny	Dane kontaktowe (na te adresy prosimy przysyłać artykuły lub opinie): Mateusz Grojec, 12 424 05 25, m.grojec@cdr.gov.p Łukasz Jawny, 12 424 05 20, l.jawny@cdr.gov.pl
Oprac. graficzne Mateusz Grojec	DZIAŁ ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH CDR O/KRAKÓW

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich - rola w jego kreowaniu organizacji pozarządowych na przykładzie Kół Gospodyń Wiejskich (cz.1)

Idea zrównoważonego rozwoju jest odpowiedzią na pojawiające się zagrożenia związane z szybkim zużywaniem zasobów naturalnych, zanieczyszczeniem środowiska naturalnego, wzrostem demograficznym, rosnącym w wielu rejonach świata ubóstwem, destabilizacją systemów ekonomicznych, społecznych i przyrodniczych. Wpływ na to ma szybki rozwój gospodarczy wielu krajów świata, który doprowadził z jednej strony do lepszych warunków życia, a z drugiej do „przyspieszonego zużycia przyrody i pauperyzacji ludności”.

Zrównoważony rozwój powinien zahamować, te niekorzystne zjawiska.

Choć wydaje się, że koncepcja zrównoważonego rozwoju jest zrozumiała, to zarówno w literaturze przedmiotu, jak i praktyce społeczno-gospodarczej, można znaleźć wiele definicji i interpretacji. Ponadto co raz bardziej poszerzany jest zakres tej koncepcji: na przykład mówi się o zrównoważonej przedsiębiorczości, zrównoważonym rozwoju turystyki, zrównoważonym wykorzystaniu ziemi, czy zrównoważonej edukacji. Wiele osób uważa, że zrównoważony rozwój jest dobrym sposobem na rozwiązywanie problemów społecznych w tym socjalnych czy kulturowych naszych czasów.

Co wobec tego oznacza zrównoważony rozwój? By lepiej zrozumieć koncepcję zrównoważonego rozwoju, warto prześledzić jej historię.

Słowo zrównoważony wywodzi się od łacińskiego słowa "sustenare" (podtrzymywać).

Oznacza to, że coś może trwać na zawsze. Koncepcja zrównoważonego rozwoju sięga XVIII wieku i powstała w niemieckim przemyśle drzewnym, gdzie podjęto wysiłek, aby tak gospodarować zasobami by przemysłowi drzewnemu nie zabrakło surowca, aby mógł „trwać zawsze”.

Ten sam sposób myślenia został zastosowany w rybołówstwie i kopalnictwie: zarówno ryby, jak i zasoby naturalne są ograniczone.

W sposób bardziej oficjalny pojęcie "rozwój zrównoważony" pojawiło się na Konferencji w Sztokholmie w 1972 roku poświęconej Środowisku Człowieka gdzie delegaci ze 113 krajów debatowali nad przyszłością świata. Rezultatem tej konferencji był sztokholmski plan działania, który zapoczątkował międzynarodową współpracę na rzecz ochrony środowiska.

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich...

Powstała Komisja Ochrony Środowiska ONZ. Następnie w roku 1987 - Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju ONZ ogłasza znamieny Raport Brundtland: "Nasza Wspólna Przyszłość", który przedstawia politykę harmonijnego wzrostu, wzrostu zrównoważonego (ang. sustainable development). Raport nazwano tak od nazwiska przewodniczącej Komisji, Gro Harlem Brundtland.

W maju 1990 r. w Bergen na konferencji państw członkowskich Europejskiej Komisji Ekonomicznej ONZ przyjęto zasady trwałego zrównoważonego rozwoju jako wytyczne dla Europy. W 1992 roku podczas Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro opracowany został jeden z najważniejszych dokumentów, związanych ze zrównoważonym rozwojem: "Agenda 21", czyli wszechstronny plan działania na wiek XXI dla Narodów Zjednoczonych, rządów i grup społecznych w każdym obszarze, w którym człowiek ma wpływ na środowisko.

W Szczycie Ziemi uczestniczyli przedstawiciele 172 rządów, 2400 organizacji pozarządowych oraz 10 000 dziennikarzy, zaś Agendę sygnowały 172 kraje, w tym Polska. W dokumencie znalazło się m.in. stwierdzenie:

Ludzkość doszła do przełomowego momentu w historii. Kontynuując dotychczasową politykę, przyczyniamy się do pogłębienia przepaści gospodarczej w społeczeństwach i między pań-

stwami, rozszerzenia się sfer ubóstwa, głodu, chorób i analfabetyzmu. Będziemy też powodować postępującą degradację środowiska naturalnego, od którego zależy życie na Ziemi."

oraz wniosek w sprawie zmiany postępowania w przyszłości:

„Niezbędne są nowe sposoby inwestowania w przyszłość, aby w XXI w. osiągnąć globalny

Organizacja Narodów Zjednoczonych odegrała znamienitą rolę w ukształtowaniu aktualnej definicji zrównoważonego rozwoju.

zrównoważony rozwój. Zakres zaleceń waha się od nowych metod nauczania po nowe metody wykorzystania surowców

i uczestniczenia w tworzeniu zrównoważonej gospodarki. Ambicją Agendy 21 jest bezpieczny i sprawiedliwy świat, w którym każda żywa istota będzie w stanie zachować swą godność."

Deklaracja z Rio de Janeiro i przyjęta tam Agenda 21, traktuje zrównoważony rozwój bardzo szeroko. Zrównoważony rozwój to nie tylko ekologia, ochrona środowiska, choć ekolodzy odegrali ogromną rolę przy jej tworzeniu. Obecnie uważa się że podstawą koncepcji zrównoważonego rozwoju jest poprawa warunków życia obecnych i przyszłych pokoleń, poprzez właściwe kształtowanie proporcji pomiędzy kapitałem ekonomicznym, ludzkim i społecznym. Zrównoważony rozwój oparty jest o pewne zasady wypracowane na Konferencji w Rio de Janeiro. Najistotniejsze z nich to:

- prawo do rozwoju musi w sprawiedliwy

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich...

sposób obejmować potrzeby i aspiracje obecnego i przyszłego pokolenia,

- wymagana jest współpraca państwa i społeczeństwa w zakresie likwidacji ubóstwa,
- konieczna jest zmiana niezrównoważonych trendów konsumpcji i produkcji oraz promowanie właściwej polityki demograficznej,
- konieczny jest udział społeczeństwa w procesach rozwoju zrównoważonego,
- niezbędny jest udział kobiet i młodego pokolenia w procesach rozwoju zrównoważonego,
- istotne znaczenie dla procesu rozwoju zrównoważonego ma wiedza i tradycje ludności tubylczej.

Agenda przedstawia zalecenia dla państw sygnatariuszy dotyczące najważniejszych grup społecznych. Ze szczególną troską odnosi się do:

- kobiet,
- dzieci i młodzieży,
- ludności tubylczej i grup etnicznych,
- organizacji pozarządowych,,
- organizacji samorządowych,
- kręgów naukowych,
- rolników

Koncepcja rozwoju zrównoważonego ma swoje odzwierciedlenie także w dokumentach Unii Europejskiej, m.in. w Traktacie Amsterdamskim i w Strategii Lizbońskiej.

W Strategii wskazano na potrzebę zrównowa-

żonego rozwoju ekonomicznego, z większą liczbą miejsc pracy i spójnością socjalną. Formalną strategię zrównoważonego rozwoju UE przyjęła w 2001 r. Za najważniejsze problemy na rzecz rozwiązania których należy działać uznaje:

- zmiany klimatu i czysta energia,
- zrównoważony transport,
- zrównoważona konsumpcja i produkcja,
- ochrona i racjonalne zarządzanie zasobami naturalnymi,
- zdrowie publiczne,
- wykluczenia społeczne, demografia i migracja.

W Polsce wiele kwestii opisanych w Agendzie 21 w odniesieniu do wymienionych grup społecznych zostało wdrożonych, szczególnie te dotyczące demokratyzacji życia, spraw wolnościowych, czy polityki równości. Mamy dość dobrze rozwinięte struktury demokratyczne, zagwarantowane prawnie swobody obywatelskie, dobrze działający samorząd, coraz więcej coraz lepiej działających organizacji pozarządowych, pracowniczych i zawodowych. Możliwość udziału w zrównoważonym rozwoju każdemu obywatelowi gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, także wiele aktów prawnych niższego rzędu np. prawo ochrony środowiska, przyrody itp.

Mimo tych prawnych gwarancji inaczej traktowaną grupą społeczną pozostają rolnicy, mieszkańcy obszarów wiejskich, których znaczenie w zrównoważonym rozwoju jest nie do przecenienia. Dlatego też wszelkie strategie i polityki powinny uwzględniać odmienną

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich...

tej grupy, jej przywiązanie do tradycji, do zachowania własnej odrębności i do własnych korzeni, w tym przywiązanie do własnego kawałka ziemi.

Warto także zauważyć, że co raz częściej podkreśla się znaczenie kwestii społecznych w zrównoważonym rozwoju. Pisze o tym między innymi Jerzy Hausner w raporcie poświęconym samorządom lokalnym, w rozdziale Kultura a rozwój:

„Koncepcja rozwoju zrównoważonego znacznie wykracza poza kwestię ochrony środowiska naturalnego i obejmuje obecnie także wiele zagadnień dotyczących środowiska społecznego. Zaczęto zdawać sobie sprawę z tego, że bez kształtowania odpowiedniego otoczenia społecznego, w tym społecznej świadomości i aktywności, nie da się zapobiegać dewastacji środowiska naturalnego, że pomiędzy środowiskiem naturalnym i społecznym musi istnieć odpowiednia interakcja. Świadczy o tym choćby to, że liczba międzynarodowych organizacji pozarządowych działających w obszarze środowiska i rozwoju zrównoważonego przekroczyła 50 tys.”

Można powiedzieć, że idea zrównoważonego rozwoju ma za sobą długą historię, ważne, że coraz bardziej jest obecna w świadomości ludzkości.

Jak definiowana jest koncepcja zrównoważonego rozwoju? Na świecie znanych jest przynajmniej kilkadziesiąt różnych definicji. Początkowo była ona rozumiana jako rozwój go-

spodarczy z możliwie minimalną ingerencją w środowisko naturalne. W kolejnych dekadach zakres tej definicji znacznie poszerzano. Także w Polsce długo pojęcie ekorozwój i zrównoważony rozwój używano zamiennie, dopiero od 2005 roku za właściwe uznaje się pojęcie zrównoważony rozwój. Warty podkreślenia jest to, że definicja zrównoważonego rozwoju nie jest ujęta w sztywne ramy, nie jest określona do końca - jest otwarta, jest pojęciem wciąż ewaluującym, tak jak zmienia się świat tak i ona się zmienia.

Przykładowe definicje:

„Rozwój zrównoważony to taki rozwój, który zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia bez pozbawiania możliwości przyszłych pokoleń do zaspokojenia ich potrzeb.”

(Komisja Brundtland)

„Zrównoważony rozwój to: „uznanie ograniczoności zasobów naszej planety, traktowanie człowieka jako integralnej części świata przyrodniczego, zasada obowiązku wobec przyszłych pokoleń, traktowanie każdego pokolenia jako gospodarza zobowiązanego do odpowiedzialności za swój okres gospodarowania, dążenie do minimalizacji zakłóceń istniejących stanów równowagi w przyrodzie”

[Czaja i in., 1993, s. 108].

„Rozwój jest zrównoważony, jeśli relacje ekologiczno-ekonomiczne nie uszczuplają kapitału środowiska, i trwały, jeśli relacje te utrzymują się przez długi okres (respektują interesy przyszłych pokoleń)”

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich...

Ryszard Domański [1992, s. 17]

„Zrównoważony rozwój to rozwój społeczno-gospodarczy, którego zadaniem jest zachowanie równowagi w przyrodzie, przy jednoczesnym kreowaniu warunków sprzyjających jej rozwojowi.”

(RPO Województwa Podkarpackiego)

„. podporządkowanie potrzeb i aspiracji społeczeństwa i państwa możliwościom jakie daje środowisko”

(R. Olaczek, Słownik szkolny- ochrona przyrody i środowiska, WSiP, W-wa 1999)

„Ekorozwój to kreowanie rozwoju bez destrukcji zasobów przyrody.”

(prof. Stefan Kozłowski)

Idea zrównoważonego rozwoju znalazła też swoje miejsce wśród twórców:

"Wskazówki dla oszczędnych:

*Zdrowie oszczędzaj i czas,
Prąd i wodę i gaz,
nerwy, wątrobę i płuca,
Niczego nie wyrzucaj!
Z czegoś wyrosła - podłuż,
Co oszczędziłaś - odłóż,
Uczucia oszczędzaj cudze,
Sobie oszczędzaj złudzeń,
I tak z wszystkiego po trochu
Oszczędzisz - nie na samochód
Być może, ale by życie
pędzić miło i przyzwoicie."*

(Andrzej Nowicki)

Jak widać, o istocie zrównoważonego rozwoju

wypowiadają się politycy, przedstawiciele nauki, poeci, publicyści. Każda z tych wypowiedzi ma coś wspólnego, coś co je łączy. Tym spoiwem, istotą zrównoważonego rozwoju jest poprawa jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń. Zachowanie proporcji pomiędzy zasobami gospodarczymi, społecznymi i przyrodniczymi - takie gospodarowanie nimi by „trwały zawsze”.

Trzy aspekty zrównoważonego rozwoju:

- środowiskowy
- społeczny
- ekonomiczny

W przypadku rolnictwa istota zrównoważonego rozwoju nabiera specjalnego znaczenia, szczególnie w tych obszarach działalności, których efekty uzależnione są od przyrody.

Także obszary wiejskie, gdzie koncepcja zrównoważonego rozwoju zakłada jednocześnie dążenie do poprawy warunków życia ludności i warunków prowadzenia działalności gospodarczej, przy zachowaniu ich środowiska naturalnego, krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. „*Podejście to dąży do pogodzenia praw przyrody i ekonomii dzięki przyjęciu w działaniach gospodarczych takiego kierunku rozwoju, który jest dostosowany do istniejących uwarunkowań przyrodniczych, tj. potrzeb i woli lokalnych społeczności oraz norm ekologicznych*”

Zrównoważony rozwój w aktualnych dokumentach strategicznych, politycznych i aktach prawnych

Warto przypomnieć, że koncepcja zrównoważonego rozwoju jest podstawą *Strategii Euro-*

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich...

pa 2020, gdzie kwestie jakości życia, ochrony przyrody i ekonomii są komplementarne.

W Polsce do koncepcji zrównoważonego rozwoju odwołuje się *Strategia Rozwoju Kraju 2020*. Również w odniesieniu do rolnictwa

i obszarów wiejskich mamy *Strategię zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012 - 2020*, której głównym celem jest: poprawa jakości życia na obszarach wiejskich, a także efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów w tym rolnictwa i rybactwa.

Celami szczegółowymi zaś są:

- Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich;
- Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej
- Bezpieczeństwo żywnościowe
- Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego
- Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich

Realizacja tych celów ma przyczynić się do:

- Zmniejszenia ubóstwa i poprawy sytuacji finansowej mieszkańców wsi,

- Zwiększenia aktywności zawodowej na wsi oraz wzrostu zatrudnienia osób w wieku 15 lat i więcej na wsi,

- Zmniejszenia różnic w jakości kształcenia pomiędzy miastem a wsią,

- Poprawy dostępności do transportu publicznego i poprawa jakości dróg,

- Poprawy dostępu do Internetu,

- Zwiększyć dostęp dzieci wiejskich do przedszkoli,

- Poprawić czystość wód i zmniejszyć emisję gazów cieplarnianych

- Zapewnić lepszą jakość żywności

- Utrzymania ziemi w dobrej kulturze rolnej.

Osiągnięcie tych celów w dużym stopniu będzie zależało od aktywności kluczowych grup społecznych i organizacji pozarządowych działających na wsi.

Jadwiga Nowakowska

CDR O/Kraków

Druga część artykułu, dotycząca roli organizacji pozarządowych w kreowaniu zrównoważonego rozwoju w kolejnym numerze biuletynu

Sprzedaż bezpośrednia po nowemu

Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich winien mieć charakter rolniczy i pozarolniczy. Takim działaniem jest m.in. prowadzenie sprzedaży bezpośredniej produktów rolno-spożywczych (w tym przetworzonych). Warto rozważyć tę formy aktywności ekonomicznej, zwłaszcza w kontekście nowych rozwiązań prawnych dotyczących sprzedaży bezpośredniej.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych sprzedaż przetworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych może odbywać się w miejscu, w którym produkty zostały wytworzone albo na targowiskach. Targowiskiem w rozumieniu ustawy jest zaś każde miejsce przeznaczone do prowadzenia handlu, z wyjątkiem sprzedaży dokonywanej w budynkach lub w ich częściach. Sprzedaż przetworzonych, w sposób inny niż przemysłowy, produktów roślinnych i zwierzęcych pochodzących z własnej uprawy, hodowli lub chodu (poza produktami uzyskiwanymi z prowadzenia działów specjalnych produkcji rolnej i produktów opodatkowanych podatkiem akcyzowym) opodatkowana jest na zasadach ogólnych według skali podatkowej 18% lub 32%, po przekroczeniu kwoty tzw. "dochodu wolnego od podatku" w wysokości 3 091 zł w roku podatkowym. Rolnicy mają jednak prawo wyboru dla tych przychodów uproszczonej, ryczałtowanej formy opodatkowania tj. ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, jeżeli przychody w roku poprzednim nie przekroczyły równowartości 150 000 euro. Limit ten nie będzie obowiązywał w roku, w którym nastąpi rozpoczęcie działalności polegającej na sprzedaży przetworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych. Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych ze sprzedaży przetworzonych, w sposób inny niż przemysłowy, pro-

duktów roślinnych i zwierzęcych został ustalony w wysokości 2% uzyskanych przychodów.

Tematyka sprzedaży nieprzetworzonych, jak i przetworzonych produktów pochodzenia zwierzęcego konsumentom końcowym wciąż regulowana jest następującymi rozporządzeniami Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

- z 29 grudnia 2006 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej ;
- z 8 czerwca 2010 r. w sprawie szczegółowych warunków uznania działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi określa obszar na jakim powinny działać zarówno miejsca produkcji, jak i miejsca sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego konsumentom końcowym oraz zakłady prowadzące handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego, do których następuje dostawa, tj. obszar jednego województwa lub sąsiadujących z nim województw. Ponadto, sprawy dotyczące przepisów sanitarno – higienicznych mających zastosowanie do podmiotów sprzedających bezpośrednio konsumentom końcowym żywność pochodzenia roślinnego, zarówno nieprzetworzoną jak i przetworzoną leżą w kompetencjach Ministra Zdrowia.

MAG

Odliczanie VAT od paliw do samochodów wykorzystywanych do celów "mieszanych"

Od 1 lipca 2015 r. wygasa całkowity zakaz odliczania podatku VAT od nabycia paliwa wykorzystywanego do napędu samochodów osobowych oraz niektórych innych pojazdów samochodowych, wykorzystywanych przez podatnika do celów „mieszanych”, czyli do działalności gospodarczej i do celów prywatnych. Oznacza to, że od 1 lipca 2015 r. podatek VAT z tytułu nabycia paliwa wykorzystywanego do napędu ww. pojazdów będzie odliczany tak jak pozostałe wydatki związane z pojazdami samochodowymi wykorzystywanymi do celów „mieszanych” czyli na ogólnych zasadach wynikających z art. 86a ustawy VAT.

Zatem od 1 lipca 2015 r. z tytułu nabycia paliwa wykorzystywanego do napędu ww. pojazdów wykorzystywanych do celów „mieszanych” przysługiwać będzie prawo do odliczenia podatku VAT w wysokości 50%.

W związku z likwidacją ww. ograniczenia pojawiły się wątpliwości dotyczące odliczenia podatku z tytułu paliwa nabywanego przed 1 lipca 2015 r. a udokumentowanego fakturą wystawioną 1 lipca br. lub po tej dacie.

Prawo do odliczenia należy oceniać co do zasady w świetle przepisów obowiązujących na moment powstania obowiązku podatkowego u sprzedawcy paliwa. Jeżeli zatem zakup paliwa dokonany został do 30 czerwca 2015 r. to bez względu na fakt, że faktura została wystawiona np. 4 lipca 2015 r. prawo do odliczenia podatku w omawianym przypadku nie będzie przysługiwać. Obowiązek podatkowy u sprzedawcy z tytułu opisanej czynności powstał bowiem przed 1 lipca 2015 r., zatem prawo do odliczenia należy również oceniać według stanu prawnego obowiązującego przed 1 lipca 2015 r. Moment wystawienia faktury nie ma znaczenia dla ustalenia prawa do odli-

czenia, otrzymanie faktury ma jedynie znaczenie dla momentu zrealizowania prawa do odliczenia.

Podkreślić również należy, że dostawa paliwa wykorzystywanego przez nabywcę do napędu ww. pojazdów nie może być zasadniczo uznana, w świetle przepisów o VAT, za dostawę towarów o charakterze ciągłym.

Tak jak w przypadku innych wydatków związanych z pojazdami samochodowymi – warunkiem odliczenia podatku naliczonego od nabycia paliwa jest

zgodność tego zakupu ze stanem rzeczywistym, tzn. zasadniczo ilość zakupionego paliwa powinna znaleźć swoje odzwierciedlenie w przebiegu pojazdu „firmowego”.

Kwestia rzeczywistego wykorzystywania paliwa do napędu pojazdów „firmowych”, zwłaszcza nabywanego po 1 lipca 2015 r., ma być przedmiotem intensywnych działań kontrolnych prowadzonych przez właściwe organy skarbowe.

MAG

Dofinansowanie przedsiębiorstw z sektora MŚP

Do końca roku można skorzystać z dofinansowania projektów poprawiających efektywność energetyczną od Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). Celem dotacji NFOŚiGW z programu “Efektywne wykorzystanie energii część 3. Inwestycje energooszczędne w małych i średnich przedsiębiorstwach” jest znaczne ograniczenie zużycia energii. Wynikiem tych zmian ma być realizacja inwestycji w zakresie efektywności energetycznej i zastosowania odnawialnych źródeł energii w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw.

Forma dotacji z NFOŚiGW to częściowa spłata kapitału kredytów bankowych. Realizowana jest za pośrednictwem banku na podstawie umowy o współpracę zawartej z NFOŚiGW. Takich kredytów udzielają następujące banki:

- BNP Paribas Bank Polska S.A.,
- Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.,
- Bank Ochrony Środowiska S.A.,
- Idea Bank S.A.

Nabór wniosków o dotację NFOŚiGW prowadzony jest w trybie ciągłym - wystarczy zgłosić się do partnerskich banków, które podpisały umowy współpracy z NFOŚiGW. Podpisano już 9 umów kredytowych na finansowanie energooszczędnych inwestycji w MŚP. Wsparciem objęte zostaną te inicjatywy, które przyczyniają się do energooszczędności w przedsiębiorstwie - obejmują one także termomodernizację. Mogą z nich skorzystać:

- przedsiębiorstwa działające w Polsce i utworzone na mocy polskiego prawa,
- przedsiębiorstwa spełniające definicję mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, zawartą w zaleceniu Komisji z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącym definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw

Dofinansowania z NFOŚiGW przysługują

będą przedsiębiorcom, którzy zajmują się następującymi przedsięwzięciami:

Inwestycje LEME, czyli przedsięwzięcia obejmujące realizację działań inwestycyjnych w zakresie: poprawy efektywności energetycznej i/lub zastosowania odnawialnych źródeł energii, termomodernizacji budynku/ów i/lub zastosowania odnawialnych źródeł energii, realizowane poprzez zakup materiałów/urządzeń/technologii zamieszczonych na Liście LEME. Dotyczy to tylko tych przedsięwzięć, których finansowanie w formie kredytu z dotacją nie przekracza 250 000 euro.

Inwestycje Wspomagane, czyli przedsięwzięcia obejmujące realizację działań inwestycyjnych, które nie kwalifikują się jako Inwestycje LEME, w zakresie:

- poprawy efektywności energetycznej i/lub odnawialnych źródeł energii w wyniku których zostanie osiągnięte min. 20% oszczędności energii,
- termomodernizacji budynku/ów i/lub odnawialnych źródeł energii w wyniku których zostanie osiągnięte min. 30% oszczędności energii.

Dotyczy to tylko tych przedsięwzięć, których finansowanie w formie kredytu z dotacją nie przekroczy 1 000 000 euro.

MAG

Większość rozliczeń podatkowych złożymy online

W kolejnych trzech latach stopniowo będzie postępować elektronizacja rozliczeń – podatku PIT, CIT i VAT. Te, które można już rozliczać online, m.in. podatek od czynności cywilnoprawnych czy od spadków i darowizn, będą z kolei przenoszone na wyższy poziom technologiczny. W 2018 roku elektronicznie będzie można rozliczyć większość deklaracji.

Teraz trwa elektronizacja rozliczeń z zakresu podatków od czynności cywilnoprawnych, podatku od spadków i darowizn i podatku w zakresie karty podatkowej, w następnym roku – podatku PIT, w 2017 roku – podatku CIT, a w 2018 roku – podatku VAT.

Resort przedstawił ostatnio projekt CVP, czyli katalog usług cyfrowych przygotowany dla podatników dotyczący centralizacji obsługi podatków CIT i VAT. Ma on ułatwić im wypełnianie obowiązków podatkowych, zmniejszyć uciążliwość kontroli i zwiększyć efektywność ścigalności podatków.

W dwóch ostatnich przypadkach rozliczenia elektroniczne będą przenoszone na wyższy poziom technologiczny, który będzie też zgodny z wymaganiami stawianymi przez UE.

W ramach projektu będą również rozwijane takie usługi, jak elektroniczny wgląd w akta spraw i rozliczeń podatkowych czy automatyczne udzielanie informacji o braku zaległości w podatkach dla procedury zamówień publicznych.

Minister finansów panuje rozszerzyć wykaz deklaracji i podań przesyłanych do organów podatkowych za pomocą środków komunikacji elektronicznej bez konieczności stosowania bezpiecznego podpisu elektronicznego.

Celem przygotowanego przez resort finansów projektu rozporządzenia jest zmniejszenie

uciążliwości związanych ze składaniem deklaracji podatkowych. Aktualnie podatnicy będący osobami fizycznymi bez stosowania bezpiecznego podpisu elektronicznego mogą wysłać 43 deklaracje. Dzięki projektowanej regulacji, ich liczba wzrośnie o kolejne deklaracje:

- informację podsumowującą/korektę informacji podsumowującej w obrocie krajowym
- informację podsumowującą/ korektę informacji o dokonanych wewnątrzspółnotowych transakcjach (VAT-UE),
- informacje o zmianach we wniosku o zastosowanie karty podatkowej lub likwidacji prowadzonej działalności (PIT-16Z),
- zeznanie o wysokości osiągniętego dochodu z zagranicznej spółki kontrolowanej przez podatnika podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT-CFC).

Deklaracje te będą mogli składać wyłącznie podatnicy będący osobami fizycznymi. Osoby prawne i jednostki niemające osobowości prawnej, tak jak dotychczas, będą mogły składać powyższe deklaracje opatrując je bezpiecznym podpisem elektronicznym.

Projektowane przepisy mają wejść w życie 1 września 2015 r.

MAG

Doręczanie pism przez organy podatkowe

Niemal wszystkie dokumenty związane z postępowaniem podatkowym sporządza się w formie pisemnej, a dostarczenie ich przebiega osobiście. Czy organy podatkowe mają prawo wysłać nam dokumenty inną drogą? Co w przypadku, gdy nie ma nas w domu w czasie przybycia listonosza?

Obowiązkiem podatnika jest poinformowanie organu podatkowego o zmianie adresu zamieszkania lub adresu e-mail (w przypadku dostarczania pism drogą elektroniczną). W przypadku wyjazdu za granicę na okres co najmniej 2 miesięcy, należy ustanowić pełnomocnika do spraw doręczeń. W razie zaniedbania tych obowiązków, pismo uznaje się za doręczone pod dotychczasowym adresem.

Istnieje kilka metod doręczania pism przez organy podatkowe:

Do rąk własnych

Organy podatkowe najczęściej przekazują pisma Poczta Polska, ale to nie jest ich jedyne wyjście - fiskus może skorzystać z usług prywatnych firm lub przekazać list przez kuriera po otrzymaniu stosownego zlecenia dostawy. Organy podatkowe również często decydują się na delegowanie jednego ze swoich pracowników. W przypadku gdy pismo dostarczane jest z gminy - a organem podatkowym jest wójt - do naszych drzwi może zapukać sołtys.

Przez Internet

Fiskus ma prawo dostarczyć pismo do podatnika drogą elektroniczną (wyjątkiem są zaświadczenia, które obowiązkowo muszą zostać przekazane metodą tradycyjną), aby otrzymać

w ten sposób dokument postępowania podatkowego, należy wcześniej spełnić warunki opisane w art. 144a Ordynacji podatkowej:

- 1) złożyć podanie w formie dokumentu elektronicznego przez elektroniczną skrzynkę podawczą organu podatkowego lub portal podatkowy;
- 2) 2) wnieść o doręczenie pisma za pomocą środków komunikacji elektronicznej i wskazać organowi podatkowemu adres elektroniczny;
- 3) wyrazić zgodę na doręczanie pism za pomocą środków komunikacji elektronicznej i wskazać organowi podatkowemu adres elektroniczny.

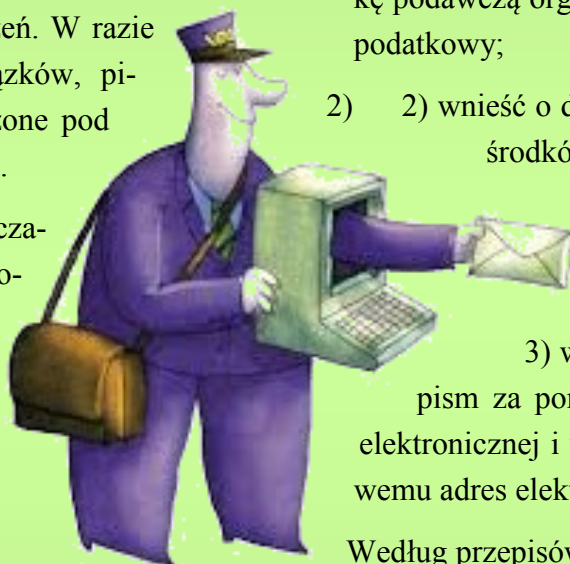
Według przepisów podatnik ma prawo zrezygnować z takiej formy i wybrać tradycyjną metodę dostarczania pism podatkowych.

Pisma zasadniczo dostarcza się bezpośrednio do podatnika. Za miejsce doręczenia pisma osobom fizycznym uznaje się:

- miejsce zamieszkania lub
- miejsce pracy podatnika

W szczególnych przypadkach:

- pozostawienie do odbioru w urzędzie skarbowym
- dowolne miejsce aktualnego przebywania adresata

Doręczanie pism przez organy podatkowe

W przypadku nieobecności podatnika, pismo może zostać przekazane pełnoletniemu domownikowi, sąsiadowi czy dozorczy. Warunkiem jaki muszą spełnić jest zobowiązanie się do doręczenia pisma właściwej osobie i pisemne poświadczenie odbioru. W sytuacji, gdy osoba trzecia z jakichś przyczyn nie ma możliwości lub uchyla się od podpisania potwierdzenia, doręczający wskazują osobę, która owe pismo odebrała oraz podaje powód braku podpisu wraz z datą odbioru.

W przypadku gdy pismo podatkowe zostało przekazane innej osobie, doręczyciel ma obowiązek umieścić zawiadomienie w skrzynce pocztowej, na drzwiach mieszkania lub w innym widocznym miejscu.

Niekiedy może zdarzyć się, że wszystkie możliwe drogi doręczenia pisma zawodzą. W takim przypadku pismo można zostawić na okres 14 dni:

- w placówce poczty (w przypadku doręczania pism przy usługach Poczty Polskiej)
- w urzędzie gminy/miasta (w przypadku doręczania pism przez pracowników organu podatkowego lub przez inne upoważnione osoby)

O fackie pozostawienia pisma w placówce podatnik zostaje poinformowany dwukrotnie zaraz po nieudanym doręczeniu oraz po upływie 7 dni od pierwszej próby doręczenia.

Za sposób poinformowania podatnika można

uznać między innymi awizo pozostawione w skrzynce pocztowej lub w innym zauważalnym miejscu.

Fiskus ma więc różne możliwości przekazania pisma podatnikowi, jednak należy pamiętać o tym, że doręczenie pisma powinno być każdorazowo pokwitowane.

Osoba, która odbiera list, ma obowiązek złożyć własnoręczny podpis potwierdzający doręczenie pisma. Jeśli brakuje pokwitowania organ podatkowy nie ma dowodu na okoliczność faktycznego doręczenia pisma.

Gdy pismo zostanie dostarczone podatnikowi drogą elektroniczną ma on 7 dni na przesłanie odpowiedniemu organowi potwierdzenia odbioru. Organ podatkowy przesyła na adres e-mail podatnika informację wskazującą adres elektroniczny, z którego adresat może odebrać pismo i pod którym powinien potwierdzić jego doręczenie.

Jeśli podatnik nie odeśle stosownego potwierdzenia, pismo zostanie wysłane jeszcze raz tym razem metodą tradycyjną.

MAG

Jakie koszty można ponosić w trakcie zawieszenia działalności gospodarczej?

W czasie zawieszenia działalności gospodarczej właściciele przedsiębiorstw nie mogą osiągać bieżących przychodów z podstawowych czynności, na których zwykle opiera się ich działalność. Chodzi tu szczególnie o firmy zajmujące się świadczeniem usług lub sprzedażą towarów. Jednak, mimo takich zasad, właściciel firmy może wykonywać nawet takie czynności, które przynoszą skutki podatkowe. Jakie działania można realizować i czy dozwolone jest uzyskiwanie kosztów podatkowych, kiedy firma jest w stanie zawieszenia?

W czasie, kiedy firma znajduje się w stanie zawieszenia, właściciel może podejmować działania związane z zobowiązaniami zaciętymi, gdy funkcjonowała ona w normalnym trybie. Należą do nich, m.in. uiszczanie: rat leasingowych, odsetek za prowadzenie rachunku bankowego, opłat za utrzymanie serwisu internetowego, opłat za inne media, opłat za najem biura, a także za utrzymanie numerów firmowych. Co więcej, przedsiębiorca może także rozliczać się z wydatków, które uznawane są za celowe i ważne, nawet podczas okresu zawieszenia działalności, czyli z: podatku od nieruchomości, wydatków na ochronę majątku działalności, wydatków poniesionych na ewentualną naprawę związaną z nieprzewidzianymi awariami i koszty wynikającego z konieczności przedłużenia polis ubezpieczeniowych zabezpieczających mienie firmowe.

Wyżej wymieniono czynności, które można wykonywać w trakcie zawieszenia, ale to przedsiębiorca decyduje, które z nich są najbardziej niezbędne dla jego firmy. Należy jednak pamiętać, że w razie kontroli organów skarbowych, musi on umieć uzasadnić powody uzyskiwanych w trakcie nieaktywności wydat-

ków, a przede wszystkim ich powiązanie z normalną działalnością firmy. Dodatkowo trzeba, jak zwykle w przypadku uznawania wydatków za koszt, właściwie je udokumentować.

Jakich kosztów nie uznaje się za podatkowe w trakcie zawieszenia firmy? W czasie zawieszenia działalności gospodarczej nie można dokonywać odpisów amortyzacyjnych. Poza tym, do kosztów, które nie zostaną uznane jako wydatki, można dołączyć także te, których urząd skarbowy nie uzna za istotne i celowe dla zabezpieczenia źródła przychodów. Mogą to być, np. wydatki poniesione na reklamę i promocję czy zakup towarów handlowych.

Należy pamiętać, że zawieszenie działalności gospodarczej nie zwalnia przedsiębiorcy z konieczności złożenia zeznania rocznego PIT. Do rozliczenia kosztów podatkowych, które zostaną poniesione w trakcie trwania zawieszenia, powinno dojść w pierwszym okresie po wznowieniu działalności gospodarczej. Natomiast, jeśli zawieszenie przestanie być aktualne na przełomie roku, koszty podatkowe należy wykazać w deklaracji rocznej.

MAG

Składki ZUS podczas zawieszenia działalności

Każdy przedsiębiorca niezatrudniający pracowników - bez względu na przyczynę - ma prawo zawiesić swoją działalność gospodarczą. W takiej sytuacji pojawia się jednak pytanie - co ze składkami ZUS? Czy konieczne jest ich opłacanie podczas zawieszenia działalności?

Procedura zawieszenia działalności gospodarczej opiera się na wypełnieniu wniosku CEIDG-1 - tego samego, który był składany w celu założenia firmy. Na tej podstawie urząd miasta przesyła zawiadomienie do ZUS, który sporządza właściwe dokumenty i dokonuje czasowego wyrejestrowania:

- płatnika składek - formularz ZUS ZWPA,
- z ubezpieczeń - formularz ZUS ZWUA,
- z ubezpieczeń osoby współpracującej z przedsiębiorcą - formularz ZUS ZWUA,
- członków rodziny przedsiębiorcy - formularz ZUS ZCNA,
- członków rodziny osoby współpracującej z przedsiębiorcą - formularz ZUS ZCNA.

Co ważne, o fakcie sporządzenia ww. dokumentów ZUS powiadamia płatnika składek (czyli zawieszającego swoją działalność przedsiębiorcę) za pomocą odrębnego pisma.

Przez wzgląd na fakt, iż przedsiębiorca zostaje wyrejestrowany ze składek ZUS, nie ma również obowiązku ich opłacania (dotyczy to składek na ubezpieczenia społeczne). Płatnik składek nie podlega ubezpieczeniu już od dnia zawieszenia działalności aż do dnia poprzedzającego dzień, kiedy zostanie ona wznowiona. Zawieszenie działalności skutkuje również

brakiem obowiązku odprowadzania składek na ubezpieczenie zdrowotne.

W trakcie zawieszenia działalności gospodarczej, jej właściciel nie ma również obowiązku składania do ZUS żadnych dokumentów rozliczeniowych.

W sytuacji, gdy przedsiębiorca zawiesi działalność w trakcie trwania miesiąca, wówczas składki na ubezpieczenia społeczne powinien obliczyć proporcjonalnie do dni prowadzenia działalności gospodarczej. Składki są odprowadzane wyłącznie od okresu, w którym działalność rzeczywiście była wykonywana.

W jaki sposób dokonać takich proporcjonalnych obliczeń? W tym celu w pierwszej kolejności należy podzielić obowiązującą kwotę minimalnej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne przez liczbę dni kalendarzowych w miesiącu, w którym nastąpiło zawieszenie działalności gospodarczej. Następnym krokiem jest pomnożenie uzyskanej liczby przez liczbę dni, w czasie których przedsiębiorca podlegał ubezpieczeniom społecznym w tym okresie czyli dni w których prowadził działalność (łącznie z sobotami i niedzielami).

Co ważne, zawieszenie działalności w trakcie miesiąca wiąże się również z koniecznością złożenia w ZUS odpowiednich deklaracji, w których przedsiębiorca przedstawi rozliczo-

Składki ZUS podczas zawieszenia działalności

ne proporcjonalnie składki na ubezpieczenia społeczne.

Zasada proporcjonalnego zmniejszenia nie obowiązuje w odniesieniu do składek na ubezpieczenie zdrowotne. W tym wypadku konieczne jest opłacenie jej od pełnej podstawy wymiaru, nawet wówczas, gdy działalność była wykonywana przez część miesiąca.

W trakcie zawieszenia działalności gospodarczej przedsiębiorca może przystąpić do dobrowolnego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego i tym samym opłacać składki na ww. ubezpieczenia. Możliwość taka istnieje, jeżeli nie ma on innego tytułu do tych ubezpieczeń (np. nie pracuje w innym zakładzie pracy). Zawieszenie działalności wyklucza jednak możliwość opłacania składek na ubezpieczenie chorobowe oraz wypadkowe.

Do wcześniej wskazanych ubezpieczeń przedsiębiorca ma prawo przystąpić w każdym momencie zawieszenia działalności gospodarczej. Właściwego zgłoszenia dokonuje się za pomocą formularza ZUS ZUA. Co ważne, właściciel firmy zostanie objęty ww. ubezpieczeniem od dnia, który wskaże we wniosku, jednak nie wcześniej niż od momentu, w którym wniosek został przesłany do ZUS.

Sposób ustalania podstawy wymiaru składek na dobrowolne ubezpieczenie emerytalne i rentowe nie różni się od tego, który obowiązywał przed zawieszeniem działalności. Uznaje się za nią:

- 60 proc. prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, pod warunkiem, że dotychczas przedsiębiorca opłacał składki społeczne na zasadach ogólnych,

- 30 proc. minimalnego wynagrodzenia, jeżeli przed zawieszeniem działalności przedsiębiorca był uprawniony do opłacania niższych składek, ale tylko do okresu upływu 24 pełnych miesięcy kalendarzowych licząc od dnia rozpoczęcia działalności; po upływie tego okresu składki należy odprowadzać od podstawy wymiaru określonej w powyższym punkcie.

Warto pamiętać, że prawo do ubezpieczenia zdrowotnego wygasa po 30 dniach od wygaśnięcia obowiązku ubezpieczeniowego. Nie mając innych tytułów do ubezpieczenia zdrowotnego przedsiębiorca w okresie zawieszenia może skorzystać z trzech możliwości:

- zgłoszenie się do ubezpieczenia zdrowotnego jako członek rodziny - np. z ubezpieczenia małżonki,
- zarejestrowanie się w urzędzie pracy i podleganie ubezpieczeniu zdrowotnemu jako osoba bezrobotna - składkę opłaca wówczas urząd pracy, a jeżeli przedsiębiorca pobiera zasiłek dla bezrobotnych, będzie ona potrącana z jego dochodu,
- przystąpienie do dobrowolnego ubezpieczenia zdrowotnego na podstawie pisemnego wniosku złożonego w NFZ - składkę opłaca się od zadeklarowanej kwoty, która nie może być niższa niż kwota przeciętnego wynagrodzenia.

MAG

Alternatywne źródła dochodów drobnych gospodarstw rolnych Unii Europejskiej

W dniach 25-26 czerwca 2015 roku odbyła się V Międzynarodowa Konferencja Naukowa poświęcona problematyce drobnych gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej organizowanej przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie wspólnie z Uniwersytetem Rolniczym w Krakowie.

Tegoroczny temat konferencji pt. „*Alternatywne źródła dochodów drobnych gospodarstw rolnych Unii Europejskiej*” poruszał problem alternatywnych źródeł utrzymania w rolnictwie, a w szczególności w drobnych gospodarstwach rolnych. Temat ten jest aktualny i niezmiernie ważny na całym obszarze Unii Europejskiej, a zapewne także i w innych krajach Europy i świata. Konferencja pierwszego dnia przyciągnęła ponad 320 uczestników, przedstawicieli świata nauki, doradców, agencji rządowych, przedsiębiorców, samorządowców, ale przede wszystkim rolników i ich rodziny.

Honorowy patronat nad konferencją objął m.in. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Marek Sawicki, Marszałek Województwa Małopolskiego Marek Sowa, Przewodniczący Komisji Rozwoju Wsi i Rolnictwa Parlamentu Europejskiego Czesław Siekierski oraz Rektor Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie prof. dr hab. Włodzimierz Sady.

Temat drobnych gospodarstw rolnych, które w Unii Europejskiej zostały ponownie dostrze-

żone i dowartościowane w nowej Wspólnej Polityce Rolnej 2014-2020, jest niezmiernie istotny ze względu na wiele problemów z jakimi borykają się na co dzień. Są one w obszarze obserwacji ministerstw ds. rolnictwa, instytutów branżowych, administracji rolnej, uczelni rolniczych oraz szerokiego spektrum instytucji około rolniczych i bardzo tu ważnych przedstawicielstw organizacji rolniczych i rolników.

Obszar problemowy, który

został podjęty w trakcie obrad na konferencji był bardzo szeroki i obejmował zarówno stronę diagnostyczną jak też analizy, studia i projekcję na przyszłość.

W trakcie konferencji podjęte były następujące problemy:

- rozwój przedsiębiorczości rolniczej i pozarolniczej,
- źródła dochodów ludności wiejskiej i rolniczej,
- polityka rolna UE i polityki krajowe w zakresie wspierania gospodarstw małych,
- instytucjonalnych form wspierania przed-

Prof. dr hab. Janusz Żmija otwiera konferencję.

Alternatywne źródła dochodów drobnych gospodarstw rolnych Unii Europejskiej

- siębiorczości,
- bezrobocie rolnicze i wiejskie,
 - przedsiębiorczość wśród młodzieży wiejskiej,
 - nauka i doradztwo rolnicze oraz doradztwo wiejskie w rozwiązywaniu problemów bezrobocia i wspierania przedsiębiorczości,
 - transfer wiedzy i innowacji do praktyki rolniczej.

Drugiego dnia konferencji uczestnicy udali się na trzy wyjazdy studyjne. Pierwszy z nich obejmował teren byłego województwa tarnowskiego, a mianowicie miejscowość Stare Żukowice, gdzie uczestnicy mogli zwiedzić Western Riding Training Center FURIOSO – czyli konny ośrodek szkoleniowy oraz zabytkowy młyn w miejscowości Wierzchosławice, gdzie odbyło się również w Centrum Kultury Wsi Polskiej spotkanie podsumowujące konferencję z lokalnymi mieszkańcami.

Druga trasa obejmowała teren Lokalnej Grupy Działania Turystyczna Podkowa. Na początku goście uczestniczyli w spotkaniu z lokalnymi władzami gminy Siepraw, aby następnie w tej samej miejscowości zapoznać się z funkcjonowaniem firmy CRAWTICO specjalizującej się w wyrobie szczotek i pędzli. Kolejnym punk-

tem była Spółdzielnia Socjalna „Kuznia Smaku”, w której goście mogli zdegustować lokalne wyroby spożywcze. Spotkanie kończące ten wyjazd studyjny odbyło się w Obserwatorium Astronomicznym na górze Lubomir w Węglówce.

Ostatnia trasa to typowe tereny rolnicze, gdzie na początku zwizytowano gospodarstwo pana Henryka Raja w gminie Charsznica, specjalizującego się w produkcji kapusty kiszzonej. Drugim miejscem była podkrakowska Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Skale. Również w tej trasie nie mogło zabraknąć spotkania z lokalnymi mieszkańcami, które odbyło się w Ojcowie w Restauracji „Złota Góra”.

W wyjazdach studyjnych uczestniczyło blisko 50 osób, natomiast w spotkaniach z lokalnymi mieszkańcami około 140 osób. W roku obecnym, wzorem lat poprzednich w całej konferencji uczestniczyli również goście z zagranicy, m.in. z Włoch, Rumunii, Austrii, Węgier, Ukrainy, Białorusi, Hiszpanii, Portugalii czy Francji.

Łukasz Jawny

CDR O/Kraków

